

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

XVI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**ПРАКТИЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ
РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ**

22-23 листопада 2025 року

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ XVI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПРАКТИЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ

22-23 листопада 2025 року

**Львів
2025**

УДК 005
ББК 94.3(0)

Практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 22-23 листопада 2025 року. – Львів : Львівський науковий форум, 2025. – 221 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників XVI Міжнародної науково-практичної конференції «Практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти», організованої Львівським науковим форумом. Висвітлюються практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти на сучасному етапі становлення, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. Автори несуть безпосередню відповідальність за повноту, їх цілісність та дотримання норм академічної доброчесності.

ЗМІСТ

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ	8
<i>Майданович Н.Р.</i> НОВІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ОТРИМАННЯ БЕЗВІРУСНОГО ПОСАДКОВОГО МАТЕРІАЛУ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН НА ПРИКЛАДІ <i>SALVIA OFFICINALIS L.</i>	8
<i>Павленко Ю.С., Коломієць Ю.В.</i> ВПЛИВ СТИМУЛЯТОРІВ РОСТУ НА МІКРОКЛОНАЛЬНЕ РОЗМНОЖЕННЯ <i>THUJA OCCIDENTALIS</i> В УМОВАХ <i>IN VITRO</i>	10
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ	14
<i>Мельничук Н.Б.</i> РІВЕНЬ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В РЕГІОНАХ СВІТУ. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	14
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	18
<i>Михайлова С.С.</i> ПОРІВНЯННЯ ЕКОНОМІЧНИХ МОДЕЛЕЙ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	18
<i>Пінчук В.В.</i> FINANCIAL PERFORMANCE AND MARKET POSITION OF ASML HOLDING: A STRATEGIC ANALYSIS	22
ІСТОРИЧНІ НАУКИ.....	26
<i>Березовська Т.І.</i> МОЛОДЬ ЯК РУШІЙ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПРАВДИ	26
<i>Гончаренко С.В., Соколова Н.Д.</i> ВІЙСЬКОВІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА.....	29
<i>Осіпик К.О.</i> РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ У СТАНОВЛЕННІ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	34
<i>Пруденко Г.М., Запорожченко Ю.В.</i> «САМОСТІЙНА УКРАЇНА» М.МІХНОВСЬКОГО: ГОЛОВНІ ІДЕЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ».....	37
МЕДИЧНІ НАУКИ	39
<i>Вояківський А., Тяпченко О.М.</i> ЦИФРОВА ВЗАЄМОДІЯ МЕДИЧНОГО ОБЛАДНАННЯ: СТАНДАРТИ ПЕРЕДАЧІ ДАНИХ У СУЧАСНІЙ МЕДИЦИНІ	39
<i>Кузюра К.В., Тяпченко О.М.</i> ЕЛЕКТРОННА МЕДИЧНА КАРТА: ПЕРЕВАГИ, ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ.....	41

Гончаренко Сергій Владиславович
студент,
Національний університет
фізичного виховання і спорту України
Соколова Наталія Дмитрівна
к.і.н., доцент,
Національний університет
фізичного виховання і спорту України
м. Київ, Україна

ВІЙСЬКОВІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА

Козацьке військо та гетьманська влада займають провідне місце в історії воєнного мистецтва Східної Європи XVII–XVIII століть. В умовах постійної зовнішньої загрози та складної політичної ситуації українські козаки сформували високорозвинену систему військової організації, тактики та стратегічного керівництва. Їхні дії відзначалися мобільністю, автономністю окремих загонів, умінням використовувати природний ландшафт та імпровізувати в умовах бою. Вивчення особливостей козацької тактики дозволяє не лише відтворити еволюцію української державності та збройної сили минулого, але й усвідомити її значення для сучасної оборонної думки.

Військово-політичне значення гетьманів.

Формування козацького війська було тісно пов'язане із діяльністю видатних політичних і військових лідерів. Зокрема, П. Конашевич-Сагайдачний та Б. Хмельницький реалізували модель військово-політичного управління, що ґрунтувалася на поєднанні військової демократії та централізованого керівництва під час кампаній. П. Сагайдачний здійснив реорганізацію війська, упорядкував дисципліну, домігся визнання козацького стану як елемента державного механізму Речі Посполитої. Б. Хмельницький же під час Національно-визвольної війни 1648–1657 рр. підніс військово-адміністративну систему до рівня державності.

Водночас влада гетьмана не була абсолютною: вона спиралася на військову раду, що зберігала демократичний принцип колективності ухвалення рішень. Така система сприяла гнучкості управління та збереженню єдності війська. Окремо хочеться написати про П. Сагайдачного. Герой походів проти Османської імперії, Московського царства й Кримського Ханства, звеличений у народних піснях, він був і видатним політиком та дипломатом, оборонцем православ'я, покровителем Києво-Братської школи, Ш. Старовольський присвятив запорізькому гетьману такі рядки в своєму творі «Сарматські воїни» (1631): «Сагайдачний був наділений надзвичайною мудрістю і, окрім того, - великою відвагою, бравадою та нехтуванням життям; перший шов у бій, останній його покидав; був хоробрий, спритний, пильний у таборі, витривалий щодо сну, тверезий

і небагатослівний, обережний. ... Тому Сагайдачний, маючи такого роду достоїнства, постійно мав щастя на суші і на морі»[1, с. 27]. Треба зауважити, що П. Сагайдачному вдалося розбудувати армію нового типу та власну школу військового мистецтва. Козацька армія стала однією з найнебезпечніших у Європі, що засвідчили її перемоги на полях битв. Погляди П. Сагайдачного у військовому аспекті суттєво відрізнялися від поглядів інших західноєвропейських полководців. Так серед європейців, основною тактикою бойових дій було маневрування по тилах противника та облога фортець. Гетьман винайшов власний метод. Він обрав за основу швидкий і несподіваний маневр із метою розгрому противника потужним ударом. За таких умов, бої йшли за його правилами, що часто приводили до перемог.

Становлення управління військовою підготовкою у Козацько-Гетьманській державі

Внаслідок національно-визвольної війни 1648–1654 рр. військо Запорозьке мало усі основні ознаки державності: власну територію, публічну владу, апарат управління. Національна держава, створена Б. Хмельницьким, охоплювала значну територію, а її населення складало понад 3 млн. осіб.

Згідно з умовами Зборівського договору 1649 р., козацька держава розташовувалася на теренах наступних полків: Чигиринського, Білоцерківського, Уманського, Брацлавського, Кальницького, Київського, Переяславського, Кропивнянського, Миргородського, Полтавського, Прилуцького, Ніжинського та Чернігівського. На додаток до цього, Борзнянський та Овруцький козацькі полки складали окремі територіально-адміністративні округи та військові одиниці. При організації системи управління такої значної держави було використано традиційну модель козацького адміністрування, яка отримала назву полково-сотенного устрою. Верховна влада зосереджувалась у руках гетьмана, а її другим рівнем виступали військові чини: генеральна старшина, полковники, обозні, осавули, писарі, судді та сотники. Одночасно з цим, був заснований орган виконавчої влади – Генеральна військова канцелярія, система судових органів, на чолі якої стояв Генеральний військовий суд, а інститут гетьманської влади виконував роль вищої касаційної інстанції. Значний обсяг управлінських повноважень надавався генеральній старшині, до якої включалися хорунжий, підскарбій та бунчужний. Таким чином, в козацько-гетьманській державі діяла трирівнева система державного управління – генеральний, полковий та сотенний рівні, які поєднували в собі народовладдя та елементи військової організації управління. Вищим органом влади козацько-гетьманській держави була Генеральна рада чи «Чорної ради», яка являла собою форму прямого волевиявлення усіх повноправних представників козацтва. Цей орган влади не мав чітко встановленого місця та періодичності проведення, адже кожного разу ці обставини визначалися гетьманським універсалом. Враховуючи ту обставину, що скликання таких рад та прийняття рішень проходило з великими труднощами, то поступово гетьмани почали відмовлятися від їхнього скликання, вирішуючи справи одноособово, або переносючи їх розгляд на Старшинської ради.

Економічні та соціальні умови функціонування війська

Матеріальною основою козацтва у першій половині XVII століття був воєнний промисел. Здобичництво, участь у морських і сухопутних походах, а також служба найманцями були джерелами доходів, що забезпечували автономність та незалежність козацької спільноти. Ця економічна самостійність зумовлювала специфічний спосіб

життя, де військова діяльність і господарство були взаємопов'язаними. Зайве доводити, що захоплення воєнної здобичі, збройне насильство і грабежі цивільного населення не були якимось винаходом українських козаків. Адже в різні історичні епохи подібні дії незмінно супроводжували озброєних людей, організованих у ті чи інші спільноти. Наприклад, в історичному бутті скіфських кочовиків дослідники вирізняють етап так званої грабіжницької економіки (VII — початок VI ст. до н.е.), ознакою якого були грабіжницькі погроми скіфами осілих народів без спроб встановити над ними тривале політичне панування. З плином історичного часу змінювалась економічна підоснова, форми та соціально-політична мотивація збройного насильства і грабежу. Козацька культура формувала у воїнів особливі риси: стійкість, витривалість, колективізм, дисципліну та готовність до тривалих походів. Виховання базувалося на практичній воєнній підготовці, участі в бойових операціях і глибоких традиціях лицарської честі.

Система військової підготовки

Військова підготовка козацького війська опиралася на спадкову традицію та постійне тренування бойових навичок. Важлива роль відводилася військовому осавулу, який відповідав за бойову дисципліну, організацію строю, навчання вогневоому бою та маневруванню під час кампаній. Така модель створювала високий рівень бойової готовності навіть серед новонабраних козаків. Система військового виховання включала в себе ведення наступальних та захисних бойових дій, створення надійної оборони, підготовка укріплених військових таборів та використання різних видів тактики. При цьому значна увага приділялася вмінно битися на шаблях, а також підготовці до стрільби з рушниць, пістолів та гармат. За даними І. Крипякевича, козаки використовували значну кількість гармат, які отримували в якості трофеїв, а також як подарунки від польських королів та правителів московської держави [2, с. 273]. У козацькому війську використовувалися чотири види гармат: мортири, мідні гармати, залізні ковані й чавунні гармати.

Розгляд значного обсягу джерел показує, що процес воєнної підготовки включав в себе п'ять напрямків, пов'язаних з тактикою, яка використовувалася козаками: 1) підготовка молодих козаків до ведення бойових дій; 2) порядок стрільби піхотою; 3) кінний наступ лавою; 4) бій окремими загонами; 5) використання рухомого табору. При проведенні такої освіти враховувалася та обставина, що у козацькому війську існував поділ на роди військ, тобто піхотинців, вершників та артилеристів. Важливим напрямком військової освіти було релігійне виховання.

Вогнепальна зброя та її характеристики

Переворот у військовій справі: поява вогнепальної зброї наприкінці XIV – на початку XV ст. здійснила справжній переворот, практично звівши нанівець переваги важкої лицарської кінноти на відкритій місцевості.

Типи зброї козаків: У середині XVII ст. козацька піхота мала на озброєнні різноманітну ручну вогнепальну зброю: аркебузи, мушкети, рушници, пищалі та ін..

Походження зброї: Дослідник Д. Яворницький вважав, що рушници, скоріше за все, виробляли в Україні, тоді як мушкети завозили із-за кордону. Також зустрічалася назва козацької рушници – яничарка, що свідчить про східне походження зброї [3, с. 216].

Пістолі (пістолети): Козаки також використовували пістолі, оснащені колісцевими і кременевими ударними замками. Зазначається, що кожен козак міг мати при собі чотири пістолі: два за поясом і два у шкіряних кобурах. Кулі для них були розміром з горобине

ййце. Пістолі були легкими і дозволяли діяти однією рукою, але мали низьку влучність і малу далекобійність.

Виробництво та доступність: Масове виготовлення зброї українськими ремісниками навіть у невеликих містечках сприяло її поширенню і доступності за ціною.

Співіснування типів зброї: Під час розкопок місця Берестейської битви було знайдено численні зразки козацької ручної вогнепальної зброї, що підтверджує факт співіснування практично усіх типів рушниць першої половини XVII ст. в озброєнні козацького війська [4, с. 184].

Перевага легких мушкетів: Козаки майже не користувалися важкими мушкетами старого зразка, а використовували більш легку зброю, яка дозволяла піхоті швидко маневрувати на полі бою.

Прискорення заряджання: Козаки використовували ладівниці (коробочки з гніздами для заздалегідь відміряних ладунків — порцій пороху, пижів і кулі), що значно прискорювало процес заряджання рушниць.

Ставлення до зброї: Козаки дуже шанували ручну вогнепальну зброю, утримували її в чистоті, робили їй коштовну оправу та прикрашали, зберігаючи у спеціальних шкіряних чохлах.

Тактика і ведення бою

Тактика козацького війська ґрунтувалася на раптовості, швидкості та гнучкості. Козацькі підрозділи могли швидко переміщатися на великих відстанях, уникаючи відкритого бою до того моменту, коли умови ставали вигідними. Вони активно застосовували маневрену стрілецьку піхоту, рухливу кавалерію та розосереджені бойові порядки. у Війську Запорозькому низовому існував цілий інститут військових старшин без посад які являли собою командний резерв на випадок війни або керівництва окремими військовими з'єднаннями. У своєму впливі на товариство кошові отамани опиралися на курінних отаманів які були посередниками між військовою старшиною і рядовим козацтвом. Однією з ключових ознак військової майстерності було вміле використання ручної вогнепальної зброї. Козаки володіли технікою точного прицільного вогню, комбінували стрільбу з переміщенням та маскуванням, що забезпечувало перевагу над важкою піхотою Європи. Стратегія гетьмана Б. Хмельницького була спрямована на розпорошення сил ворога і розгром його війська частинами. Він правильно обирав напрямок головного удару, зосереджував сили і засоби у потрібному місці і у потрібний час. Б. Хмельницький здійснював сміливі маневри, завдаючи удари противнику з флангів і тилу, рішучими діями досягав своєї мети у бою.

Так було, наприклад, в бою під Корсунем (16 травня 1648 р.), при переслідуванні ворога (понад 20 тис.), що відступав, вишикувавшись у похідну колонну. Вона складалася з обозу у вигляді прямокутника (кожен боковий фас складався з 4 рядів возів, які прикривали гармати), що прикривав артилерію та піхоту, і ар'єргарду, який складався із загону кінноти. Для деморалізації ворога і послаблення його перед вирішальною битвою, за наказом Б. Хмельницького, “козаки стрімко кидалися до обозу, давали залпи з пищалей і відходили на невелику відстань. Такі атаки повторювалися багато разів [4, с. 187].

Польові укріплення і «табір»

Найхарактернішою особливістю козацької фортифікаційної тактики був рухомий табір, сформований із возів. Табір перетворював військо на мобільну фортецю, забезпечуючи оборону від кінноти, стійкість до артилерійського обстрілу та можливість ведення вогню з укріплених позицій. Він дозволяв вести тривалу оборону навіть при чисельній перевазі супротивника.

Вплив на військову традицію Східної Європи

Козаків запрошували до багатьох армій Європи як досвідчених військових спеціалістів. Їхній бойовий досвід вплинув на розвиток російського, польського та частково османського військового мистецтва. У XVIII столітті окремі елементи козацької тактики, зокрема маневрена піхота та мобільні укріплення, були адаптовані у практиці регулярних армій.

Отже, козацьке військо представляло собою складний військово-соціальний організм, у якому поєднувалися дисципліна, самоврядування, висока бойова підготовка та здатність до стратегічних інновацій. Тактика козаків мала суттєвий вплив на розвиток воєнної думки Східної Європи, а її вивчення зберігає актуальність у сучасних умовах оборонного будівництва та формування військової доктрини держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сас П.М. Петро Конашевич-Сагайдачний: молоді роки. – К., 2006. – 287 с.
2. Крип'якевич І. Богдан Хмельницький. – Львів, 1990. – 408 с.
3. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків. У трьох томах. – Т.1. – К., 1990. – 596 с.
4. Гузенко Ю., Войтенко А. Деякі аспекти використання ручної вогнепальної зброї українським козацтвом у середині XVII ст. \ \ Краєзнавство. – 2008. – № 1–4. – С. 183-189.